

ויכוח

שיעור א'

שאלה:

בסימני הרמב"ם על מה"מ יש הסימן ד"ויכוח".

זהו כבר מזמן שעוררו השאלה בזה בנוגע לימיו, איך נתקיים הסימן ד"ויכוח".

והביאו ע"ז את דברי התויו"ט לאבות פ"ג מי"ד (שהובאו בלקו"ש חכ"ו ע' 140) על הרמב"ם בהל' פ"ח ה"י שיש חיוב "לכופף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח וכל מי שלא יקבל יהרג" – ש"ויכוח" ניתן לקיים "בכפיית דברים, להמשיך לבם אל רצון קונים וחפץ צורם".

א"כ י"ל כך גם כאן, שהכוונה היא לכפיית דברים.

ברם, בתויו"ט שם **לא בא למעט** את ענין הכפי' כפשוטו, וכמפורש בדבריו "ואם בכפיית חרב הרג ואבדן נצטוונו כ"ש בכפיית דברים . . .".

ובעצם מפורש כך בלקו"ש שם הע' 61 בטעם שכתב הרמב"ם ענין חיוב הכפי' על האומות (ובכלל ענין ז' המצוות) בהל' מלכים, וז"ל:

ו"ל שמטעם זה כתבו הרמב"ם (ובכלל ז' המצוות ב"נ) בהל' מלכים ומלחמותיהם, כי **ענין הכפי' – קבלת מלכותו**, הוא עיקר ענינו של מלך.

ואח"כ מוסיף מיד:

וראה הל' מלכים ספ"ד. **ושם פי"א ה"ד – לגבי מלך המשיח, "ויכוח כל ישראל כו'.**

והיינו בפשטות, כי ענין הסימנים הוא להוכיח כוחו כמלך, וממילא מוכרח המשיח עכ"פ לגלות את כוח **שביכולתו** לכפות¹ (דהיינו **עכ"פ** כפי' כפשוטה **בשוטים**, ע"ד כמו כופים אותו עד שיאמר רוצה אני).

ויש לבאר את נקודת הדברים בזה, שהענין דיוכוח מדובר על מצב רגיל של עולם כמנהגו נוהג, והיינו כשיש מציאות של אומה (התאגדות של אנשים יחד) שצריך לכפות.

אבל כשכל מציאות האומה תלוי במלך, אין מקום לדון על ויכוח, כי כל מציאותו של האומה מלכתחילה רק פעולתו של המלך, ממילא הוא כולל ויכוח ולמעלה ממנו.

ויתבאר בשיעור הבא.

בשיעור הזה נתמקד על הענין כפי שזה משתקף בכללות כל הסימנים של הרמב"ם.

¹ כלומר, אף שמטרתו של משיח היא להגיע לאותו הזמן כו' שאז לא יהי' לא מלחמה ולא תחרות כו' (וכמ"ש להלן מלקו"ש חל"ה ויגש) וממילא ודאי לא כפי', הרי בהכרח שתהי' **ביכולתו** עכ"פ לכפות, כי אם לאו, ולא הוכיח את כוחו כמלך.

לבאר הדברים, נתמקד כאן על:

ב. הכרה בצדיק שראוי להיגלות (ולא על משיח),

ג. הצדיק הזה הוא הרבי שאומר שהוא **מוסר הדבר אלינו**.

הקדמה:

א) ברמב"ם מייחס הכול למה"מ, ואינו מזכיר על פעולה דבנ"י.

אך הרי גם לא מזכיר על הקב"ה, והיינו כי **פשוט** הוא.

כך גם בבנ"י - פשוט הוא.

דהיינו שפשוט הוא שכל הפעולות דמה"מ הוא שיתוף הפעולה דבנ"י **ומבחירתם**, כי בחירה הוא (כלשון הרמב"ם בהל' תשובה פ"ה) "עיקר גדול ועמוד התומ"צ".

- ולהעיר ולהבהיר שאין ויכוח סתירה לענין הבחירה, ואפי' בכופים אותו לומר רוצה אני, ביכולתו לבחור שלא לומר² –

ברם בימינו כשהצדיק הראוי להיגלות אומר שהוא עשה את **כל מה שביכולתו** ושהוא **מוסר הדבר אלינו**, צריך להתייחס לפעולה דבנ"י.

לפ"ז בימינו, יש לשים לב שברמב"ם מדובר בעצם על ב' שותפים: (1) מלך (2) ויכוח כל ישראל.

ב) עד"ז בענין צדיק הראוי להיגלות:

ברטנורא חת"ס שד"ח – בכל דור יש צדיק הדור שראוי להיגלות,

ולכאורה התגלותו תלוי ברצון הקב"ה,

אך ע"פ הנ"ל וע"פ מאחז"ל היום אם בקולו תשמעו, התגלותו תלוי באם בקול תתשמעו.

זאת אומרת: אם עד היום הבנו שזה לא התקיימו הקיצים, ה"י משום שלא זכינו **שה'** יגאל אותנו, הרי היום (לאור דברי צדיק דורנו) מבינים שזה משום שאנחנו לא שתפנו פעולה.

[ואף שזוהי לא סגנון רגיל (אלא דרך המוסר כו'), הרי מפורש כך בשיחות, רק שמבואר שזה גופא שלא שתפנו ה"י בבחי' נורא עליה כו' וממילא שזו היתה ע"פ כוונה העליונה כו' כדי להוסיף בבירורים כו'].]

² עי' ד"ה אמר ר' אושעיא י"ט כסליו תשל"ט (מלוקט ד') הע' 5:

הלשון והגדר דאנוס הוא גם כשיש לו אפשרות לקיום ע"י מס"נ – ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה. ובכ"מ.

ועי' ש' (ובהע' 5 שם מציין בזה לר"ן וכס"מ) שאנוס ממש היינו רק בשלילה, דהיינו כשמונע ממנו אפשרות העשי' וכיו"ב, אבל לא בחיוב כשמחייבו לעשות. והוא ע"ד דברי הרבי בכ"מ, שמס"נ מועיל לקפוץ מהגג אבל לא לעלות.

[ועי' ד"ה בהעלותך תשכ"ט שם הע' 58 בענין **ציווי התורה** מכריחים את קיומם על האדם, שהוא כמ"ש שם בהע' 61 עוד יותר מהענין) דכפה עליהם הר כגיגית, וז"ל:

היינו שמצד טבע הבריאה מוכרחים להיות כן. אלא שיש להאדם בחירה חפשיטת לבחור היפך טבע הבריאה.

וע"פ הנ"ל מד"ה אמר ר' אושעיא, מובן שהכוונה בד"ה בהעלותך היא, שגם **אז בשעה** ש(ציווה ו) כפה עליהם, הכפי' היתה רק מצד הטבע כו', והיינו כי **יכלו** הרי למס"נ **שלא** לקבל].

רמב"ם.

כנ"ל נתרכז כאן לא רק על ויכוח, אלא על **כללות** הסימנים של הרמב"ם כפי שזה משתקף ע"פ הענין דויכוח ווילחם. למה צריך כפי' ומלחמה דוקא, הרי המטרה היא להגיע לביטול המלחמות שיהי' "לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ולא תחרות", ולמה צריך כפי' דוקא.

כי ע"פ הטבע, העולם מנגד לתורה. לכן צריך **כפי'** בישראל (כמבואר בלקו"ש ח"ח ע' 362) ועד"ז ובמכ"ש וק"ו - **מלחמה** באומות.

משום כך, ע"פ הבטחת התורה צריך דוקא **משיח**, כי רק הוא יוכל לכפות, דהיינו עכ"פ, שצריך לגלות **שביכולתו** הוא לכפות.

ע"י כ"ז בלקו"ש חל"ה ע' 210 (ויגש ג'):

עיקר ה**חידוש** של מלך המשיח הוא בענין המלכות, מ"מ, יש עליו בענין הנשיאות [זה שמשיח "ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה'". העתק המעתיק מלעיל שם אות ה'] על ענין המלכות.

ובפשטות: הצורך בענין המלוכה הוא כדי "להרים דת האמת ולמלאות העולם צדק ולשבור זרוע הרשעים ולהלחם מלחמות ה'", ומזה מובן, דלאחרי שמשיח "יתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד", "ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד", הרי אין צורך (כ"כ) בפעולת משיח בתור **מלך**, ועיקר תפקידו של מלך המשיח יהי' ללמד את העם ולהורותם דרך ה'.

ברם **ע"פ אותה השיטה** (שצריך כפי') מתבארים גם המשך דברי הרמב"ם:

ניצחון המלחמה, בנין המקדש וקיוצ' ישראל – שע"ז נעשים ישראל גבירים עצומים כבימי שלמה – **ואז**³ מתחיל פעולה על האומות ויתקן העולם בז' מצוות עד לביטול המלחמות,

מדוע?

כי עשיו שונא ליעקב, לכן לא יקבלו מבני' עד שבני' ינצחו אותם ויהיו עליהם **על הגובה**, אז יקבלו מהם.

יש להעיר: זה שעשיו שונא ליעקב – לפי שיטת הרמב"ם עכ"פ⁴ – זהו ודאי ע"פ **טבע**.

והיינו, כי הנהגה דבני' מעולה מהם וגם מתברכים בהצלחה יותר מהם, וזה מעורר את קנאתם ושנאתם (ע"י ספר הערכים ערך אוה"ע בענין בעל בתל ובעל החריץ)⁵.

³ לקו"ש ח"ח ע' 283 (**ועי"ש אות ט"ז**):

החידוש ב"ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד" על "וילחם מלחמות ה'". ונצח כל האומות שסביביו, שהם גופא יכירו את האמת של מלכותו של מלך המשיח. . שיהי' אצלם "לקרוא וכלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד".

ועי' לקו"ש ח"ג ע' 174 (וחי"ח ע' 276 הע' 37 וחכ"ה ע' 127 הע' 47).

⁴ אף שאינו מזכירו בפירושו. ועי' מ"ש בזה להלן.

⁵ ע"י ספר הערכים ח"ב ערך אוה"ע ע' שי"ז:

בסיבת שנאתם של אוה"ע לישראל – שנית סוגים:

א. מציאותם של ישראל הוא מיותר בעיני אוה"ע. כי לפי דעתו של עשו, חלקו של יעקב הוא רק עוה"ב ולא עוה"ז. .

ב. אוה"ע מרגישים (בפנימיותם) את המעלה שבישראל, ומכיון שבהם (באוה"ע) לא ישנם מעלות אלו, מרגישים הם את ה"ריקת" שבהם.

שני סוגים אלו דימו רו"ל ל"בעל התל" ו"בעל החריץ": הגויים שנאתם לישראל הוא מצד היותם מיותרים בעיניהם (כתל השדה) – בעל התל, והגויים שנאתם לישראל הוא לפי שעל ידם מרגישים ריקותם – בעל החריץ.

הרי שסדר הרמב"ם הוא, שמשיח צריך לכופ תחילה את ישראל, ואח"כ ללחום עם האומות, ואח"כ רק כשישראל יהיו לגמרי על הגובה, יוכלו להשפיע על האומות בלא מלחמה.

נקודה נוספת:

בהדרגה על הרמב"ם תשנ"א מוסיף ומחדש שברמב"ם יש תקופה ב' של נסים שהאומות ירצו מעצמם, אך היינו רק בתקופה הב', דהיינו, אחרי שלימות הפעולה שעליהם שבתקופה הא' (כך מפורש בלקו"ש חכ"ז בחוקותי בביאור ב' התקופות),

אבל בתקופה הא', מציאות כזה – שהאומות ירצו מעצמם – לא שייך כלל.

עד כאן בנוגע לרמב"ם.

דברי ימי ישראל עד לימינו.

עפמ"ש לעיל מהברטנורא כו', בכל הדורות ה' צדיק הראוי להיגלות שפעל עלנו – אבל משיח לא בא, והיינו (כמ"ש לעיל) כי אנחנו לא שתפנו פעולה.

הם הרי גילו לנו קיצים - שהם (כמבואר בדברי הרבי בלקו"ש חכ"ט שבת חזון) המשכה מגאולה בתוך הגולה, ואח"כ גילו לנו קבלה, חסידות, עד שבימינו יש אפשרות לקיים מצוות בחופש וגם להשפיע על האומות בז' המצוות, אשר לפי הרמב"ם, כ"ז (הגילוי דקבלה, חסידות, ובפרט קיום מצוות בחופש⁶ ועד להשפעה בז' מצוות) שייך רק אחרי הגאולה.

⁶ אף שלא מצאנו הגדרה כזו ברמב"ם שא"א שתהי' בגלות אפשרות על קיום התומ"צ (של זמן הגלות) בחופשיות מלאה, הרי מבואר הוא בשיחה ש"פ וישב תשנ"ב בשיטת אדה"ז שהתנגד לניצחון נפליין (שנתן חופש לבנ"י כו', ע"י שיחה שם), ועד כדי כך – שבלשונו (שם אות ה') – "שבגלל זאת שסירב להיות תחת שליטתם, ברח אדמו"ר הזקן עם כל בני ביתו (וכל רכושו ונכסיו) מליאדי, ועד שבדרך הטבע, כתוצאה מכך, אירעה אחר כך הסתלקותו של אדמו"ר הזקן בכפר פיענא בכ"ד טבת", והיינו, שהי' כדאי לו לאדה"ז למסור ע"ז כדי שלא להיות תחת שליטתו. הרי נמצאנו למדים מזה, שבזמן הגלות אין מקום לחופש כזה לבנ"י.

[ולהעיר מס' תולדות חב"ד ברוסיה הסובייטית פצ"ט על התנגדות רבותינו נשיאנו להגירה מרוסיה, ולהעיר גם, שלפני ביאת כ"ק אדמו"ר מהריי"ץ לארצה"ב, ארצה"ב הי' מקום טמיון ליהדות].

והסיבה שענין זה אינו מפורש ברמב"ם, י"ל עפ"ז גופא, כי חופש כזה הוא בגדר פקו"נ, דהיינו שהוא לא ע"פ טבע העולם (דזמן הגלות) בכלל (כמבואר בפנים) אלא הוא בגדר דהנהגה נסית [ע"ד דברי המהר"ש (מובאים בלקו"ש חט"ו ע' 178 הע' 38 ובכ"מ) שפרנסה בצוק העתים דזמן הגלות הוא באופן להשפעת מן, לחם מן השמים, ויתירה מזו בשיחת ש"פ מקץ תש"נ אות ז' וח' ואילך (ובכ"מ), שגילוי החסידות פעלה על טבע העולם שהי' ראוי להנהגה נסית (ע"ש)], והרי כל שמתרבה באור מתרבה גם בצד ההיפך כו'], ממילא אין מקום שהרמב"ם יזכירו.

וסמוכים לדברים אלו (בענין פקו"נ) מצאנו – בנוגע לימינו – בשיחת ש"פ ויגש תנש"א אות י"ב:

מבואר בכ"מ, שלכל סוג צריך להיות גם העבודה השנ"י: יושבי אוהל צריכים לעסוק גם בגמ"ח כמאחז"ל כל האומר אין לו אלא תורה בלי גמ"ח אפילו תורה אין לו. . . ובעלי עסק צריכים שיהי' להם קביעות עתים לתורה, עכ"פ פרק א' שחרית ופרק א' ערבית. . . אבל נשאר חילוק עיקרי ביניהם, שאצל יושבי אוהל "עיקר ורוב ימיהם" בלימוד התורה, "ומיעוט ימיהם בגמ"ח", ואצל "זבולון" הוא להיפך.

מכיון שנמצאים בסוף זמן הגלות וצריך כבר לסיים את ההכנות הכי אחרונות לגאולה, כולל – ל"והיו לאחדים גו" – דיוסף ויהודה "ודוד עברי נשיא להם לעולם" – מובן שכבר ומכבר הגיע הזמן – וזהו ה"פקוח נפש" דהדור האחרון בגלות – שאצל בני"י בעבודתם יהי' שלימות היחוד ד"יהודה" ו"יוסף", תלמוד ומעשה: נוסף להתחללות ע"ד הרגיל בין שני סוגי בני"י (כנ"ל), צריך להיות אצל כל סוג הוספה שלא בערך בעבודה השנ"י, עד שיהי' שלימות החיבור ביניהם.

ובשיחת ש"פ בראשית תנש"א אות ו' (סה"ש ע' 95):

בימינו אלה הפעולה להשפעה על הזולת היא ענין של פיקוח נפש, וכיון שכן, חיוב ההתעסקות בהשפעה על הזולת מוטל על כאור"א, גם זה שנמצא בדרגא נעלית שיכול לעסוק בענינים הכי נעלים, ואדרבה – בפקו"נ "מצוה גדול".

וזה שבימינו יש מצב חופש כזה, הרי כמבואר בשיחה דש"פ וישב שם, הוא מהחידושים (והנהגה הנסית) של דורנו.

ועי' מ"ש בזה להלן.

והנה, א"א לומר שזה בימינו מצד פעולת הגובה דישראל, כי ישראל תחת שלטון האומות,

אלא על כורחך שזה מצד האומות עצמם.

הרי שמעלת תקופה הב' יש לנו בעבדתנו היום.

ברם אפי' נאמר שזה מעלת תקופה הב', הרי לפי סדר הרמב"ם כדי להגיע לתקופה הב' צריך תחילה הקדמת תקופה הא'.

א"כ על כורחך שזה אל"ף (עצמות) שלמעלה מגולה וגאולה בגולה⁷.

.....

[הערה: משמעות המלה דעצמות:

המלה דעצמות מובא לרוב בשיחות הרבי, וענינו לכאורה הוא, לתאר ענין או גילוי שלמעלה מכל ההגדרות עד שא"א להגדירו כלל, אז משתמשים במלה דעצמות.

אבל יש לעיין: מאחר שהוא למעלה מכל ההגדרות, הרי אין למלה זו שום משמעות כלל.

ברם המשמעות בעצם - בשיחות הרבי עכ"פ - ברורה היא:

כל מצב של חיבור ההופכים, דהיינו שיש שלימות כל הגילויים, ועד שלימות ההבנה וההשגה, ועד לדוגמא שהאדם בונה כל מציאות חייו ע"ז, ואעפ"כ, כל הגילויים האלה אינם סותרים כלל את מצבו הטבעי והנורמלי של האדם, ועד שהאדם יכול להתעלם מכל הגילויים האלו כאילו שאינו יודע עליהם ואינם קיימים כלל, ותלוי רק בבחירתו הוא לשנות את השקפתו על מצבו שלו, הרי - ע"פ המבואר ברור בשיחות הרבי ואכ"מ - נקודה זו שזה תלוי רק בבחירתו הוא, זאת הגדרה מוגדרת של התגלות העצמות].

הרי שיש בימינו הצדיק הראוי להיגלות שאמר ש"אני את שלי עשיתי", דהיינו שהמשיך כבר את כל הגאולה עד האל"ף שלמעלה מכמים לים מכסים - בגולה.

אבל אעפ"כ אנחנו עדיין בגולה.

⁷ ובלשון דשיחת ש"פ ויצא תשנ"ב אות י"ז:

כמדובר כמה פעמים לאחרונה, שלאחר הריבוי המופלג של מעשינו ועבודתינו במשך כל הדורות, ובפרט לאחר עבודתם של רבותינו נשיאנו . . עד לעבודתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - כבר סיימו את כל הברורים,

כולל גם הברור של "עשו הוא אדום", ומכ"ש וק"ו, שהרי אפילו בזמן יעקב, סבר יעקב וחשב שעשו נתברר כבר (ומצד דרגת יעקב אמנם כך הי'), כנ"ל, עאכ"כ לאחר ריבוי העבודה מאז, הרי עשו כבר נתברר לגמרי, כפי שרואים זאת גם בהנהגה בזמן הזה (בגלות אדום) של אוה"ע המתייחסות ל"עשו הוא אדום", בדרך מלכות של חסד (כמו"כ מתפשטת הנהגה זו בעוד מדינות, כפי שראו ורואים בפרט לאחרונה) -

הרי מובן, שעתה נמצאים כבר במצב בו הגוף הגשמי ואפילו גשמיות העולם כבר נתבררו ונודרכו לגמרי, והרי הם "כלי" מוכן לכל האורות והענינים הרוחניים, כולל ובעיקר - אורו של משיח צדקנו, אור הגאולה האמיתית והשלימה, ועד גם לגילוי פשיטות העצמות של עצמות ומהות ית', כפי שזה מתגלה בפשיטות העצמות של משיח צדקנו (שלמעלה מבחינת יחידה ומכל השמות והדרגות והשפעות כו'), ועל-ידי זה - מתגלה הדבר בפשיטותו של כאו"א מישראל,

והדבר היחיד שחסר הוא - שיהודי יפתח את עיניו כדבעי, ויראה איך הכל כבר מוכן לגאולה ! . .

ועל כורחך צ"ל בזה, שזה כי חסר בשיתוף הפעולה שלנו⁸, וזהו"ע הגלות שהוא חלום (שגרוע יותר משטות, עי' תניא פכ"ה)⁹, כי בוחרים היפך הטבע (עי' המובא לעיל מד"ה אמר ר' אושעיא), וכדברי הרבי בכ"מ שאין שום הסבר על עיכוב הגאולה.

ממילא, יכול אתה לטעון שעדיין אין אפי' יעמוד מלך. אך היינו כנ"ל, כי חסר **שיתוף הפעולה שלנו** להכיר בו במלך ובכפייתו עלינו וכו',

ואילו היינו מכירים בו ובכפייתו ובמלחמותיו ובבנייתו ובקיבוצו כו' – באופן **דזמן הגלות**, הי' לנו את כל הסימנים של הרמב"ם עד לכמים לים מכסים - באופן דגאולה בפועל.

.....

כל זה בנוגע לסימני הרמב"ם בכלל.

בנוגע לויכוח בפרט (וכפי שהוזכר בתחילת השיעור כו') נדבר בשיעור הבא.

⁸ ולכן כל ענין הגאולה בימינו הוא (כמ"ש לעיל) רק בזה שהטבע מגלה על האפשרות להתנהג באופן שלמעלה מהטבע, אבל מצד הטבע לבד (לולי ההנהגה שלמעלה מהטבע) אין גאולה אלא רק גלות. והיינו כל ענין הגאולה בימינו נפעל ע"י הצדיק הראוי להיגלות בהנהגה **שלו** שהיא **למעלה** מהטבע לגמרי, וחסר בשיתוף הפעולה שלנו שהוא ע"פ הטבע.

⁹ עי' מ"ש לעיל שהוא בגדר דפקו"נ, דהיינו שהוא בגדר **דאונס** דרחמנא פטרי' (רק שאעפ"כ, כמאן דעבד לא אמרינן).

ועי' כ"ז בהרחבה יותר בשיעור שלהלן ע"ז ש"בנ"י כבר עשה תשובה".

Regarding the question and recent discussion about ויכוח in this generation:

1. The common explanation given to this, is that ויכוח is fulfilled also through power of influence, e.g. (as mentioned then in the discussion) through Shluchim etc.

However, to note, that the basis to this thinking comes from the תויו"ט אבות פ"ג מי"ד whose words are quoted in לקו"ש חכ"ו ע' 140.

But the תויו"ט himself does **not** exclude the fact there is a need for **literal** force also. More importantly, in לקו"ש (there 61 הע' 61) it is clear that מה"מ **must** be able to at least demonstrate his **ability** to use literal force, because only through that would he prove his status a מלך.

Therefore, it is quite clear that this explanation **alone** is not sufficient.

2. However, another approach, which we offered in our Shiur (based on the principle of בחירה), was that ויכוח does **not** exclude the possibility of בני ישראל **choosing** not to **comply** with the force that Moshiach demonstrates (see explanation further down).

Someone challenged me this with a question: if it is being **forced** upon us, how is it possible to say that we have an ability not to comply?

Therefore, just to clarify: the status of being **forced**, applies also when one has the ability not to comply.

We all know about this from real life, for example in a life threatening situation which allows one to be מחלל שבת, even though one has ultimately the choice to give up one's life and **not** be מחלל שבת, nevertheless it is considered a **אונס** and one not required to give up one's life.

[See Mamor 5 הע' (מלוקט ד') (and **elsewhere**) where the Rebbe discusses this (and brings the רמב"ם and other sources)].

Consider also the common scenario of a גט where עד שיאמר רוצה אני, it is obvious that the person being beaten has the choice to allow himself to be beaten to no end and **not** to comply.

To phrase this in the words of the Rebbe in the above Mamor: **normally** (ע"פ טבע) a person would comply, but **it is possible** for the person to give up his life and **not** to comply.

3. This was the point explained then in the Shiur:

In our time today, when the **physical existence** כפשוטו of ישראל as a nation **depends** on the Rebbe – a level of ויכוח which **supersedes** any גדר of ויכוח ever **envisioned** by the Rambam – the fact that we, in our Golus **dream** mentality (which is **lower** than שטות), have for some reason not come to fully recognize this, does not raise a question **his** status of ויכוח.

Because, as above, even in a case of ויכוח, one always has the ability not to comply, just that his incomppliance is considered **not to be normal**, and this is exactly our situation of today.

Therefore, the moment we will choose to open our eyes and to recognize the Rebbe's ויכוח, we will have his full ויכוח – **consciously** felt by us, and also **much more**.